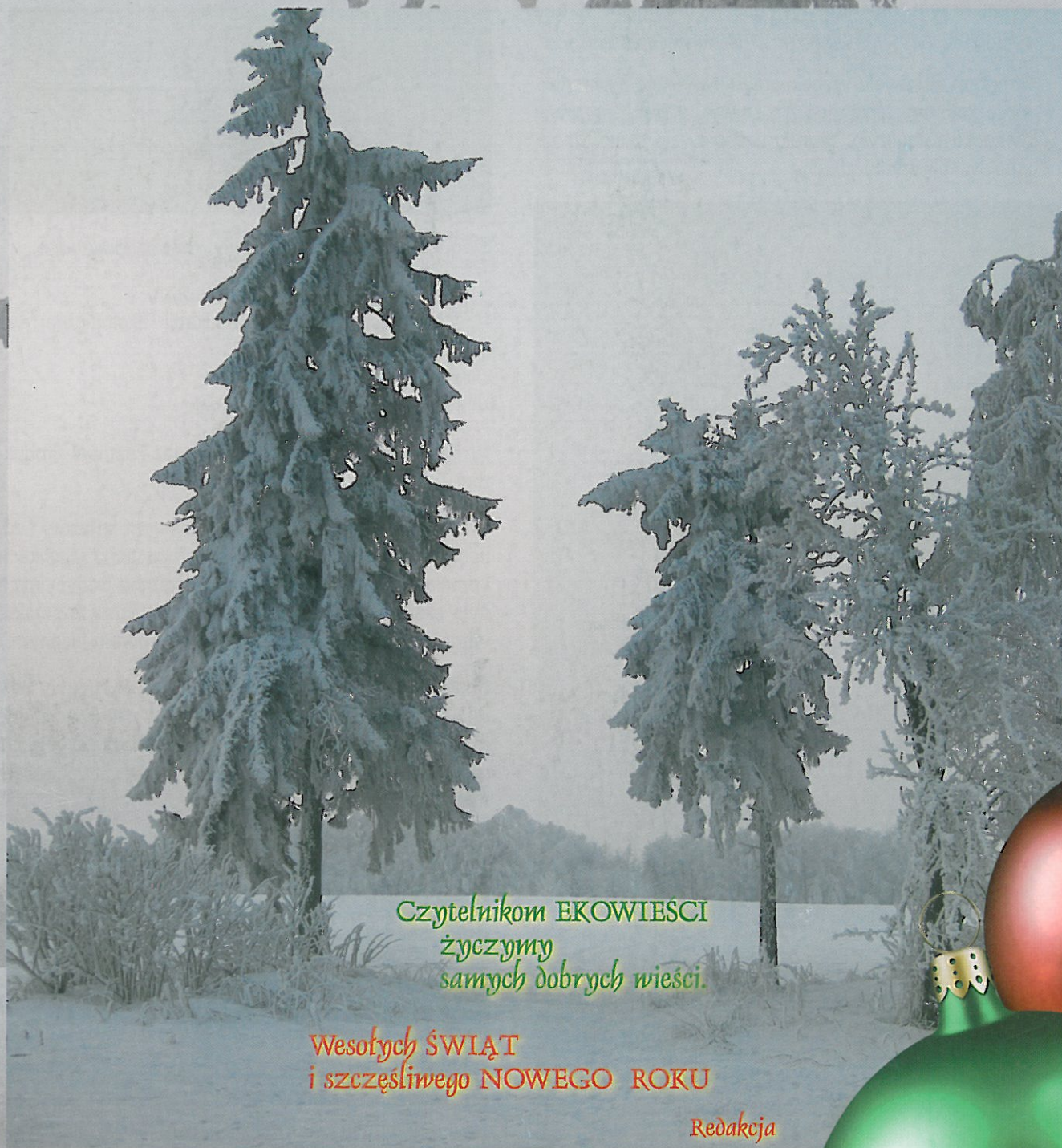

EKOLOGIA WIEŚCI

WŁOCŁAWSKI PRZEGLĄD EKOLOGICZNY

PL ISSN 1640-0801 NR 2 I42I2009

*Czytelnikom EKOWIEŚCI
życzymy
samiych dobrych wieści.*

*Wesołych ŚWIĄT
i szczęśliwego NOWEGO ROKU*

Redakcja

PLAKAT: Edukacja ekologiczna najmłodszych

IV FESTIWAL FOLKLORU I KULTURY ZIEMI KUJAWSKIEJ I MAZOWIECKIEJ W ŁĄCKU

Było pięknie, bogato i kolorowo...

Jak każdego roku tak i tej jesieni Stowarzyszenie Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego i Fundacja Aktywni Razem zorganizowały Festiwal promujący kulturę i tradycję dwóch regionów – Mazowsza i Kujaw.

Program Festiwalu wypełniony był tryskającym radością i kolorami folklorem. Na scenie w Hali Sportowej w Łącku zatańczyło, zagrało i zaśpiewało około 30 zespołów folklorystycznych.

Swoją działalność przedstawiły również instytucje:

- „Zielona Szkoła” w Goreniu Dużym,
- Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej we Włocławku,
- Zielona Szkoła w Sendeniu
- Nadleśnictwa: Gostynin i Łąck.

W ramach uroczystości odbył się też Festiwal Produktów Tradycyjnych i Regionalnych.

Wystawcy zachwycili gości bogactwem smaków i zapachów zaklętych w bajecznych ciastach, rogalikach i preclach. Rajem dla smakoszy wyrobów tradycyjnych była ekspozycja wędlin, mięs i serów, których smakowitość i wygląd trudno przedstawić słowem pisany.

Gościem specjalnym Festiwalu był Zespół Ludowy SVITANAK z Białorusi, który przedstawił nam tradycyjne pieśni i tańce swojego regionu. Najbardziej zachwyciły nas misterne słomiane wieńce upięte na głowach pięknych białoruskich panien.

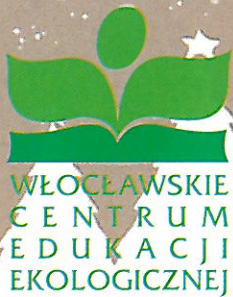
Faktem istotnym i bardzo krzepiącym jest to, że zespoły ludowe i folklorystyczne aż kipią od dzieci i młodzieży. Oni dają nam nadzieję, że tradycje i kultura naszych pradziadów nie zaginie, wręcz przeciwnie rozkwitnie nowym blaskiem.

Kierownik „Zielonej Szkoły” w Goreniu Dużym – Joanna Majewska

Nie zabrakło tam również „Swojaków” z Baruchowa, którzy jak zawsze pokazali się z ich najlepszej strony. Dziewczęta uśmiechnięte, chłopcy dziarscy. Zespół zajął II miejsce w kategorii Zespołów Pieśni i Tańca. Komisja oceniająca występ, pochwaliła „Swojaków” za naturalność i obycie na scenie oraz za profesjonalne wykonanie tańca – kujawiaka, nad którym Zespół ostatnio ciężko pracował.

Na imprezie nie zabrakło również twórczości ludowej, poezji, wystaw rzemiosła, rzeźby, malarstwa i fotografii przyrodniczej. Swą twórczość pokazali przyjaciele „Zielonej Szkoły” w Gorenio Dużym – Państwo Ola i Krzysztof Zawaccy z Wichrowic. Największą furorę zrobiły kolorowe i mięciutkie laleczki zrobione z wełny, **Ola i Krzysiek wygrali konkurs na najpiękniejsze stoisko. Gratulujemy!** I przypominamy, że ci wspaniali artyści prowadzą zajęcia z rękodzieła ludowego i rzeźby, dla dzieci i młodzieży w „Zielonej Szkole” w Gorenio Dużym.

Wydawca:
Włocławskie Centrum
Edukacji Ekologicznej
ul. Komunalna 4, 87-800 Włocławek
tel./fax (0-54) 411 09 95
tel. (0-54) 232 76 82
e-mail: wcee@neostrada.pl
www.wcee.org.pl

Nasze konto:
35 1540 1069 2001 8705 2009 0003
NIP: 888-22-21-580

Czasopismo wydawane jest
od września 1998 roku.
© Copyright by
Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej
Włocławek 2009

Rada programowa:
Maria Balakowicz (Sekretarz)
Zbigniew Brenda
Stanisław Kunikowski (Przewodniczący)
Bogdan Laszuk
Marek Zapędowski

Kolegium redakcyjne:
Zbigniew Centkowski (Sekretarz)
Maria Palińska (Redaktor Naczelny)
Aleksandra Chrząszcz
Joanna Michalak

Skład i druk:
EXPOL P. Rybiński, J. Dąbek sp.j.

Wydano przy pomocy finansowej:

• Wojewódzkiego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Toruniu

• Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Warszawie

• Urzędu Miasta Włocławek

• Powiatowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej we Włocławku

Realizacja wydawnicza:
EXPOL P. Rybiński, J. Dąbek sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek
tel. (0-54) 232 37 23

e-mail: sekretariat@expol.home.pl; www.expol.home.pl

ZIELONA SZKOŁA w Goreniu Dużym	2
Region płocki, Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej – – regionem świadomych ekologicznie	4
WCEE ku zrównoważonemu rozwojowi	5
Aktualna oferta edukacyjna WCEE	6
Ecosurvival 2009	8
Chroń środowisko – szkodliwe odpady nie na śmietnisko!	10
Konkurs fotograficzny Włocławskiego Centrum Edukacji Ekologicznej	11
Sprzątanie świata 2009	13
Edukacja ekologiczna najmłodszych (plakat)	16-17
Ochrona gatunkowa: Sasanka łąkowa Pulsatilla Pratensis	18
Liga Ochrony Przyrody XXIII edycja konkursu „Mój las” zakończona	20
Kłóbka – walory kulturowe i przyrodnicze (cz. VI)	22
Magiczne i niezwykle budowle dawnej wsi. MŁYNY WODNE I WIETRZNE	27
Ekologiczny świat według dzieci	31
Nowości wydawnicze	32

Region płocki, Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej – regionem świadomych ekologicznie

Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej przystąpiło do współrealizacji programu *Region płocki, Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej – regionem świadomych ekologicznie*. Program prowadzony jest dzięki współpracy z Regionalnym Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku. Celem projektu jest:

- zrozumienie zasady zrównoważonego rozwoju, wykształcenie wśród społeczeństwa prośrodowiskowych nawyków i odpowiedzialności za dobry stan środowiska,
- inicjowanie i wzmacnianie działań służących wdrażaniu rozwoju zrównoważonego ze szczególnym uwzględnieniem zmian klimatycznych, różnorodności biologicznej i racjonalnej gospodarki odpadami,
- ocena skutków działań związanych z wdrażaniem rozwoju zrównoważonego jako podstawa do prowadzenia aktywnej edukacji dla zrównoważonego rozwoju,
- poprawa stanu środowiska przyrodniczego,
- kształtowanie postaw społeczeństwa dla wdrażania rozwoju zrównoważonego, w tym zwiększenie odpowiedzialności za gospodarowanie odpadami i przeciwdziałanie zmianom klimatu i ochrony bioróżnorodności,
- kształtowanie roli szkoły jako „lokalnego centrum rozwoju zrównoważonego”,
- współpraca samorządu lokalnego i organizacji społecznych w obszarze wdrażania rozwoju zrównoważonego.

Projekt skierowany jest do przedstawicieli urzędów gmin, organizacji społecznych, radnych gmin, nauczycieli, przedsiębiorców, sołtysów, mieszkańcy gmin oraz do uczniów.

W projekcie udział biorą dwie grupy gmin w tym gminy z woj. kujawsko-pomorskiego (wytłuszczony druk):

- Grupa I – Szczutowo, Sierpc, Mochowo, Gozdowo, Brudzeń Duży, **Dobrzyń nad Wisłą, Tłuchowo**
- Grupa II – Gostynin, Sanniki, Iłów, Nowy Duninów, **Włocławek, Kowal, Baruchowo**

Projekt trwa od września 2009 do grudnia 2010. Podczas trwania projektu planowane są:

Konferencje:

- ✓ *Z ochroną środowiska na co dzień.*
- ✓ *Rola mediów w kształtowaniu świadomości ekologicznej społeczeństwa. 25.02.2010 r.*
- ✓ *Czy jesteśmy ekologiczni? Grudzień 2010 r. – styczeń 2011r.*

Seminaria:

- ✓ *Strategia i programy zrównoważonego rozwoju gmin*
- ✓ *Gospodarka odpadami w gminach*
- ✓ *Ochrona przyrody, obszary Natura 2000: 19.01.2010r. – grupa I, 20.01.2010 r. – grupa II*
- ✓ *Zalesienia i zadrzewienia a ochrona klimatu: 16.02.2010 r. – grupa I, 20.01.2010 r. – grupa II*
- ✓ *Zmiany klimatu: 27.04.2010 r. – grupa I, 28.04.2010r. – grupa II*
- ✓ *Odnawialne źródła energii: 8.06.2010 r. – grupa I, 9.06.2010 r. – grupa II*
- ✓ *Edukacja dla zrównoważonego rozwoju: 17.08.2010r. – grupa I, 18.08.2010 r. – grupa II*
- ✓ *Udział społeczeństwa w sprawach ochrony środowiska: 19.10.2010 r. – grupa I, 20.10.2010 r. – grupa II*
- ✓ *Przygotowania do audytu ekologicznego: 16.11.2010r. – grupa I, 17.11.2010 r. – grupa II*

Warsztaty w gminach dla mieszkańców:

- ✓ *Co mogę zrobić dla zrównoważonego rozwoju mojej gminy?*
- ✓ *Jak racjonalnie gospodarować odpadami?*
- ✓ *Moja gmina – walory przyrodnicze i ich wykorzystanie w rozwoju zrównoważonym.*
- ✓ *Przygotowanie projektu zadrzewiania i zalesiania.*
- ✓ *Co mogę zrobić dla ochrony klimatu?*
- ✓ *Odnawialne źródła energii a ochrona przyrody.*
- ✓ *Budujemy sieć zielonych szkół.*
- ✓ *Audyt ekologiczny gminy.*

Warsztaty dla szkół:

- ✓ *Ochrona przyrody w tym obszarów Natura 2000. ochrona bioróżnorodności na Mazowszu, Kujawach i Ziemi Kutnowskiej,*
- ✓ *Odnawialne źródła energii. Ochrona klimatu.*
- ✓ *Gospodarka odpadami. Ekologiczny styl życia. Audyt ekologiczny szkoły.*

Konkursy będące podsumowaniem projektu:

- ✓ *Szkoła Zrównoważonego Rozwoju*
- ✓ *Gmina Zrównoważonego Rozwoju*

Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej zrealizowało przewidziane działania na 2009 rok, przeprowadziło warsztaty dla mieszkańców gmin i szkół z terenu naszego województwa. Warsztaty cieszyły się bardzo dużym zainteresowaniem, kolejne planowane są I kwartał 2010 roku.

Na łamach Ekowieści chcielibyśmy podziękować Regionalnemu Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku

➤ na czele z Panią Janiną Kawałczewską za zaproszenie nas i naszych gmin do projektu. Projekt możliwy był do realizacji dzięki wsparciu finansowemu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie. Mamy nadzieję, że nasze działania spowodują osiągnięcie celów zakładanych w projekcie

oraz zmienią postawy, nawyki, ukształtują świadomość naszych lokalnych społeczności, które po zakończeniu projektu będą mogły szczerzyć się mianem świadomych ekologicznie.

Maria Palińska

WCEE ku zrównoważonemu rozwojowi

Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej od dnia 01 lipca 2009r. realizuje projekt „WCEE ku zrównoważonemu rozwojowi” finansowany ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie w ramach programu priorytetowego „Wspieranie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju, w tym gospodarki wodnej”.

Projekt obejmuje wsparcie programów prowadzonych przez Centrum (Włocławski Przegląd Ekologiczny Ekowieści, Przyroda Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej, Włocławek miasto czyste przyjazne mieszkańcom i środowisku) oraz stworzenie bazy materiałowo-dydaktycznej. WCEE zakupi kserokopiarkę, sprzęt komputerowy wraz z oprogramowaniem oraz tablicę interaktywną i profesjonalny ekran projekcyjny. Uatrakcyjni to prowadzenia warsztatów i prelekcji. Profesjonalny ekran poprawi jakość odbioru prezentacji. Zakupione zostaną także dwa monitory do czytelnicy w Bibliotece Przyrodniczej co umożliwi sprawne i efektywne korzystanie z internetu przez czytelników.

W ramach projektu zrealizowane zostaną 24 warsztaty dla dzieci i młodzieży w powiecie włocławskim i plockim. Celem zajęć będzie rozwijanie wśród dzieci i młodzieży umiejętności dostrzegania współzależności pomiędzy działaniami człowieka, a stanem środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem selektywnej zbiórki odpadów, recyklingu oraz bioróżnorodności. Dotychczas przeprowadzono 5 warsztatów w szkołach podstawowych, w: Kowalu, Grabkowie i Kruszynie (powiat włocławski) oraz w szkołach podstawowych w Rogotwórsku i Liszynie (powiat plocki). Zajęcia obejmowały następujące tematy: Ekologiczna szkoła, Globalne ocieplenie, Człowiek w zgodzie z przyrodą, Ekologiczny dom. Szkoły podstawowe zadeklarowały udział w kampanii edukacyjnej pn.: „Energii oszczędzamy środowisku pomagamy”, która potrwa do 31 grudnia 2010 roku. Dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych ogłoszony został konkurs fotograficzny pn. „Przyroda Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej”.

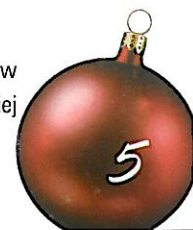
Projekt obejmuje także warsztaty, konferencję i wydawnictwo „Włocławek miasto czyste przyjazne miesz-

kańcom i środowisku”. W dniach 27-28 listopada 2009r. odbyły się warsztaty „Włocławek miasto czyste przyjazne mieszkańcom i środowisku”. Udział wzięło 27 nauczycieli z powiatu włocławskiego i plockiego. Szkolenie obejmowało tematykę dotyczącą gospodarki odpadami oraz aktywnych metod edukacji ekologicznej. Uczestnicy mieli zapewnione zakwaterowanie i wyżywienie w Zielonej Szkole w Gorenium Dużym. Podsumowaniem warsztatów będzie konferencja zaplanowana na luty 2010 roku. Przewidziano wygłoszenie referatów przez przedstawicieli: Włocławskiego Centrum Edukacji Ekologicznej, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Bydgoszczy, P.G.K. Saniko, Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej we Włocławku, Regionalnego Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku oraz nauczycieli – autorów najlepszych programów edukacyjnych opracowanych przez uczestników warsztatów. W trakcie konferencji uczestnicy otrzymają darmowe wydawnictwo, które stanowić będzie podsumowanie przeprowadzonych warsztatów. Publikacja ta przyczyni się do wzrostu świadomości i zmiany postaw nauczycieli i przedstawicieli administracji samorządowej. Wydano komiks promujący segregację odpadów pt. Segregacja jest prosta- rady Bobra Eko Duo. Książeczka ta w sposób bardzo przystępny informuje o zasadach segregacji odpadów przyjętych we Włocławku przez P.G.K. Saniko wraz z R.Z.U.O.K. w Machnacu.

Włocławski Przegląd Ekologiczny Ekowieści rozszerzony zostanie o wkładki „Ekowieści ku zrównoważonemu rozwojowi”, która przyczyni się do rozpowszechniania idei zrównoważonego rozwoju wśród czytelników oraz „Ekowieści nauczycielom”, w których nauczyciele prezentują swoje programy edukacyjnych, oraz autorskie scenariusze zajęć terenowych i stacjonarnych.

Wydawnictwa te stanowią forum dyskusyjne dla przedstawicieli instytucji, organizacji rządowych i pozarządowych, społeczności lokalnych i szerokiego grona przyrodników. Włocławski Przegląd Ekologiczny Ekowieści jest źródłem cennych informacji o naszym terenie w innych regionach kraju.

Joanna Michalak – koordynator programu Przyroda Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej

Włocławek – miasto czyste, przyjazne mieszkańcom i środowisku – warsztaty edukacyjne

Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej w dniach 27-28 listopada 2009 realizowało warsztaty edukacyjne dla nauczycieli w ramach programu Włocławek miasto czyste, przyjazne mieszkańcom i środowisku. Warsztaty odbywały się w Zielonej Szkole w Goreniu Dużym na terenie Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajozbrazowego. W warsztatach uczestniczyli nauczyciele z terenu woj. kujawsko-pomorskiego i mazowieckiego. Zajęcia prowadzili trenerzy Włocławskiego Centrum Edukacji Ekologicznej w osobach Aleksandry Chrzęszcz, Teresy Grzelak oraz Haliny Bugajskiej – pracownika Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej oraz Janiny Kawalczewskiej – prezesa Regionalnego Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku. Otwarcie warsztatów oraz słowo wstępne wygłosiła Maria Palińska- koordynator programu. Warsztaty stanowią element programu edukacyjnego finansowanego przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Toruniu oraz Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska w Warszawie *WCEE ku zrównoważonemu rozwojowi*. Uczestnicy warsztatów

zobowiązani są do opracowania materiałów edukacyjnych – konspektów zajęć, dotyczących następujących zagadnień: gospodarka odpadami, ekologiczna szkoła, ekologiczny dom, ekologiczny relaks, edukacja prośrodowiskowa, gospodarka wodą.

Materiały opracowane przez nauczycieli zostaną opublikowane i zaprezentowane podczas konferencji, która planowana jest na I kwartał 2010 roku. W programie edukacyjnym zaplanowane jest jeszcze jedno spotkanie warsztatowe, które ma odbyć się w IV kwartale 2010 roku. Głównym tematem warsztatów będzie rozwój zrównoważony w praktyce oraz podstawy prawne do tworzenia ścieżek ekologicznych oraz sposoby ich realizacji w praktyce.

Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej zaprasza wszystkich zainteresowanych do udziału w Konferencji Włocławek miasto czyste, przyjazne mieszkańcom i środowisku.

Maria Palińska – koordynator programu

Aktualna oferta edukacyjna dla przedszkoli, szkół podstawowych i ponadpodstawowych na rok 2009/2010 Włocławskiego Centrum Edukacji Ekologicznej

Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej zaprasza dzieci i młodzież szkolną wraz z wychowawcami na zajęcia prelekcyjne, warsztatowe i terenowe

Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej od 2000 roku prowadzi prelekcje i warsztaty dla zorganizowanych grup dzieci i młodzieży szkolnej. Omawiane tematy wzbogacane są pokazami filmów, prezentacji multimedialnych, przeźroczy, kartami pracy dla uczestników. Zajęcia trwają ok. 2 godz. lekcyjnych.

Możliwe jest telefoniczne lub indywidualne umówienie grupy na zajęcia. Przy ustalaniu terminu zajęć prosimy o podanie: nazwiska osoby zgłaszającej – opiekuna grupy, numeru i adresu szkoły, klasy / liczby uczestników, tematu zajęć.

➤ Centrum prowadzi prelekcje dla zorganizowanych grup dzieci i młodzieży szkolnej z zakresu edukacji przyrodniczej, ekologicznej, ochrony środowiska. Prowadzimy również wycieczki po terenie Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego i ścieżkach rowerowych wokół miasta Włocławka. W okresie wiosenno-letnim zapraszamy także na zajęcia do Parku Sienkiewicza. Serdecznie zapraszamy wszystkich do skorzystania z naszej oferty.

Najmłodszym proponujemy następujące zajęcia:

- „Las wita Nas”
- „Rok z życia boćka”
- „Ekologiczny dom”
- „Zwierzęta w zagrodzie”
- „Śmieci, śmieci, śmieci”
- „Jesienny pejzaż”
- „Mrówka Zet i jej przyjaciele”
- „Tajemnice ula”
- „Wyklejanki z naturalnych materiałów z nasion ...”
- „Niezapominajki – pomysł dla zapominalskich”
- „Maski ptaków drapieżnych”

Starsze grupy wiekowe zapraszamy na zajęcia o:

- „Formach ochrony przyrody na przykładzie GWPK”
 - „Zdrowej żywności”
- „Dualnej i selektywnej zbiórce odpadów”
 - „Ekologicznym domu”
- „Wielkie dzieło Małego Przyrodnika”
 - „Mikroskopowania”
- „Odnawialnych źródeł energii”

Tematyka zajęć obejmuje bogatszą tematykę, z którą osoby zainteresowane szczegółowo mogą zapoznać się:

- w siedzibie Centrum przy ulicy Komunalnej 4
- lub pod numerami telefonów: 054 232 76 82, kom. 0 603 622 266
- a także na stronie internetowej www.wcee.org.pl

Zajęcia prowadzone przez WCEE są odpłatne:

- koszt prelekcji wynosi 15,00 zł od grupy
- koszt warsztatów 1,50 zł od uczestnika. Zapraszamy również do odwiedzenia naszej Biblioteki Przyrodniczej, w której każdy wychowawca znajdzie pomocną literaturę do realizacji zajęć przyrodniczych

ECOSURVIVAL 2009

Minęła kolejna edycja programu Ecosurvival – edukacja ekologiczna w rekreacji i turystyce. Program jest realizowany corocznie przez Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej od 1999 roku. Tegoroczny Ecosurvival był wyjątkowo udaną imprezą, krzewił nie tylko aktywną edukacją ekologiczną w turystyce i rekreacji, ale zawierał elementy survivalu. Dzięki uzupełnieniu programu o podstawowe wiadomości z zakresu obozownictwa stał się on kompleksowym narzędziem edukacyjnym z zakresu turystyki zrównoważonej. Ta atrakcyjna forma nauki i wypoczynku, była zrealizowana poprzez wykorzystanie posiadanego przez WCEE bogatego zaplecza sprzętu turystycznego w tym: kajaków, namiotów, rowerów. Głównym miejscem realizacji programu, podobnie jak w latach poprzednich pozostaje nadal piękna rzeka Skrwa Prawa i tereny Brudzeńskiego Parku Krajobrazowego. W 2009 roku nowością był realizowany po raz pierwszy 6-dniowy program łączący możliwości poznania w/w terenów oraz Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego z wykorzystaniem rowerów. W ten program zostały zaangażowane Zielone Szkoły będące na trasie międzynarodowego szlaku turystyki rowerowej EuroVelo R-2.

Większa część programu została przeprowadzona w serii trzydniowych turnusów, jednak dostosowu-

jąc się do indywidualnych potrzeb grup program realizowany był także w postaci dwudniowych spływów kajakowych. Uczestnicy poznali elementy środowiska naturalnego wody Wisły w okolicach Zbiornika Włocławskiego, jak i rzekę Skrwę Prawą – która z każdym rokiem staje się coraz bardziej docenionym miejscem ze względu na walory przyrodnicze i rekreacyjne. Natomiast edukacja survivalowa skupiała się głównie na nauce bytowania człowieka na łonie natury bez zakłócania naturalnych praw przyrody.

W tym roku odbyło się 8 turnusów, w których łącznie uczestniczyło 78 osób. Program Ecosurvival w roku 2009 odbył się w miesiącach: lipiec, sierpień, wrzesień podczas 24 dni.

Nad realizacją programu w tym roku czuwali: Piotr Twardowski – pracownik Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego, Paweł Komorowski, Tomasz Twardowski – ratownicy WOPR, Tomasz Caban – pracownik Mazowieckiego Obserwatorium Geograficznego oraz Przemysław Płoskonka – koordynator programu.

W 2009 roku realizacja programu w wersji 3 dniowej przebiegła następująco:

Pierwszego dnia: przewóz uczestników do Ośrodka Rekreacyjno-Szkoleniowego w Cierszewie zlokalizowanego na terenie Brudzeńskiego Parku Krajobrazowego, odbyło się tam oficjalne powitanie. Następnie wycieczka kajakowa po Zalewie

Włocławskim – sprawdzenie umiejętności uczestników, nauka elementów BHP na wodzie, podczas wycieczki obserwacja kolonii kormoranów na wyspie Brwileńskiej. Uczestnicy wysłuchali prelekcji na temat walorów Brudzeńskiego Parku Krajobrazowego, celów ochrony przyrody oraz odbyła się wycieczka do ogródka meteorologicznego z Panem Tomaszem Cabanem. Na koniec dnia zorganizowano ognisko integracyjne na którym podsumowano zdobyte wiadomości, poprzedzone wspólną dyskusją.

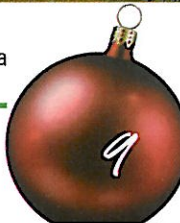
Kolejny etap realizacji programu to dzień drugi, tego dnia odbył się spływ rzeką Skrwą Prawą – odcinek dostosowany był do możliwości grupy, podczas spływu wysłuchano prelekcji dotyczących poszczególnych odcinków rzeki i elementów doliny rzecznej. Wszyscy uczestnicy doskonalili swoje umiejętności pływania kajakiem. W trakcie spływu przerwa na biwakowanie w terenie wraz z przygotowaniem posiłku. Następnie zabawa z ogniskiem i kiełbaskami połączona z prelekcją i dyskusją na temat survivalu.

Trzeciego dnia organizowane były rajdy rowerowe po okolicy Brudzeńskiego Parku Krajobrazowego, wizyta w muzeum w Murzynowie gdzie prezentowane są zbiory etnograficzne. Realizację programu zakończyło podsumowanie zdobytych wiadomości oraz pożegnanie uczestników.

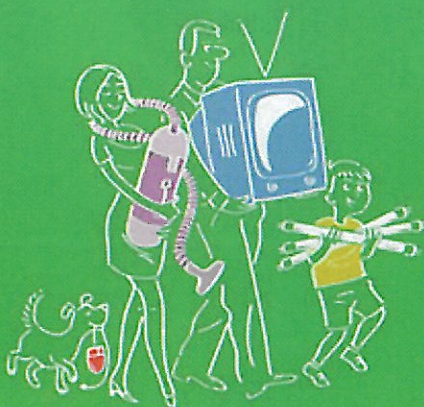

Uczestnicy Ecosurvivalu poprzez aktywny wypoczynek odkryli zalety spędzania tej formy wolnego czasu na łonie natury. Zdobyli niezbędną wiedzę na temat walorów przyrodniczych i kulturowych parków krajobrazowych a przede wszystkim Gostynińsko-Włocławskiego i Brudzeńskiego Parku Krajobrazowego oraz walorów przyrodniczych Doliny Wiśły. W trakcie zajęć uczestnicy poznali elementy edukacji survivalowej, która opiera się na nauce bytowania człowieka na łonie natury bez zakłócania naturalnych praw przyrody.

CHROŃ ŚRODOWISKO – SZKODLIWE ODPADY NIE NA ŚMIETNISKO ELEKTROŚMIECI

Elektrośmieci?

Przynieś z mieszkania
do punktu zbierania

Elektrośmieciami nazywamy zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny. Są to przestarzałe bądź zepsute lodówki, telewizory, komputery, żelazka, telefony, wiertarki, oraz inne sprzęty zasilane prądem lub bateriami. Wyróżniamy 10 grup elektrośmieci:

- 1. Wielkogabarytowe urządzenia AGD:** lodówki, pralki, zmywarki, kuchenki elektryczne, piekarniki, wentylatory, suszarki do ubrań, grzejniki elektryczne i klimatyzatory.
- 2. Małogabarytowe urządzenia AGD:** odkurzacze, żelazka, frytkownice, tostery, miksery, suszarki, golaraki, rozdrabniacze, młynki do kawy, depilatory, wagi oraz zegarki.
- 3. Sprzęt telekomunikacyjny i teleinformatyczny:** komputery, drukarki, laptopy, kopiarki, faksy, terminale, kalkulatory, aparaty telefoniczne stacjonarne, aparaty telefoniczne komórkowe.
- 4. Sprzęt RTV:** telewizory, video, dv, dekodery, radioodbiorniki, kamery, dyktafony, magnetofony, sprzęty hi-fi, wzmacniacze oraz instrumenty muzyczne zasilane prądem.
- 5. Narzędzia elektryczne i elektroniczne:** wiertarki, maszyny do szycia, piły, kosiarki, narzędzia do nitowania oraz skręcania, spawania, lutowania, rozpylania.
- 6. Sprzęt oświetleniowy:** świetlówki, żarówki energooszczędne, lampy wyładowcze oraz żyrandole.
- 7. Sprzęt relaksacyjny i sportowy oraz zabawki:** gry video, kieszonkowe gierki, kolejki elektryczne, tory wyścigowe, automaty na żetony, komputerowo sterowane urządzenia do ćwiczeń sportowych.

- 8. Przyrządy medyczne:** sprzęt do radioterapii, dializoterapii, badań kardiologicznych, wentylacji płuc, testery płodności i inne elektryczne urządzenia medyczne.
- 9. Automaty do wydawania:** napojów, słodczy oraz bankomaty.
- 10. Przyrządy do kontroli:** regulatory ciepła, termostaty, czujniki dymu, panele kontrolne i urządzenia pomiarowe.

Elektrośmieci zawierają różne szkodliwe substancje np:

- świetlówki – rtęć
- komputery – związki bromu
- powlekane elementy metalowe – chrom
- baterie urządzeń elektrycznych – kadm
- lodówki i klimatyzatory (wyprodukowane przed 1998 rokiem) – freony

Zawarte w elektrośmieciach szkodliwe związki po wydostaniu się ze zużytego sprzętu w łatwy sposób przenikają do gleby, powietrza i wód gruntowych. Powodują przez to zanieczyszczenie środowiska naturalnego oraz stanowią zagrożenie dla zdrowia ludzi i zwierząt.

Ze względu na te zagrożenia elektrośmieci nie należy samodzielnie demontować lub wyrzucać do pojemników na odpady. Znak przekreślonego pojemnika na odpady zamieszczony na urządzeniach elektrycznych informuje nas o tym zakazie. W Polsce za amatorski demontaż zużytego sprzętu określanego mianem elektrośmieci grozi kara grzywny od 2 do 100 tys. złotych, natomiast za wyrzucenie do pojemnika na śmieci kara grzywny 5 tys. złotych.

Pozbycie się elektrośmieci zgodnie z prawem to:

- ⇒ Oddanie bezpłatnie zużytego sprzętu **w sklepie**, w którym kupowany jest nowy sprzęt tego samego typu.
- ⇒ Oddanie bezpłatnie elektrośmieci **do punktów złomu**, które posiadają pozwolenie na prowadzenie zbiórki elektrośmieci.
- ⇒ Pozostawienie bezpłatnie zużytego sprzętu **w serwisie**, jeśli naprawa jest nieskuteczna lub koszty naprawy są wyższe niż cena nowego sprzętu.
- ⇒ Oddanie bezpłatnie zużytego sprzętu **do punktów zbierania elektrośmieci**.

We Włocławku elektrośmieci oddać możemy bezpłatnie do Stałego Autoryzowanego Punktu Zbierania elektrośmieci znajdującego się w siedzibie „Saniko” przy ulicy Komunalnej 4. Organizowane są także w wyznaczonych miejscach Czasowe Punkty Zbierania elek-

- **trościece.** O takich punktach mieszkańcy informowani są za pomocą masowych środków przekazu.

BATERIE

Odpadami, które zawierają szkodliwe związki, są również **baterie** różnego typu. Z tego względu należałoby je wyrzucać do wyznaczonych pojemników, aby można dalej poddać je recyklingowi (ponownemu przetworzeniu). **Organizacja Odzysku**

S.A. reba jest spółką zajmującą się zbiórką i odzyskiem baterii oraz akumulatorów małogabarytowych. Została ona założona przez pięciu największych producentów baterii obecnych na polskim rynku. Głównym celem spółki jest doprowadzenie do stworzenia systemu zbiórki baterii o zasięgu ogólnopolskim. We Włocławku 10 placówek oświatowych bierze udział w programie zbierania baterii organizowanym przez reba:

Szkoła Podstawowa nr 3
Włocławek, Cyganka 6/10

Zespół Szkół Chemicznych
Włocławek, Bulwary 4

Zespół Szkół Technicznych
Włocławek, Ogniowa 2

I Liceum Ogólnokształcące
Włocławek, Mickiewicza 6

Przedszkole nr 12
Włocławek, Bukowa 37/39

Szkoła Podstawa nr 10
Włocławek, Starodębska 21

Zespół Szkół nr 8
Włocławek, Willowa 8

Szkoła Podstawowa nr 18
Włocławek, Hutnicza 5/7

Szkoła Podstawowa nr 12
Włocławek, Wiejska 29

Zespół Szkół Muzycznych
Włocławek, Wiejska 29

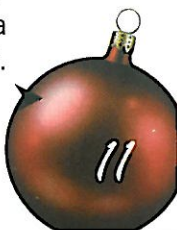
Partnerem programu zbierania baterii jest również Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej, gdzie można uzyskać informacje na temat programu reba lub przynieść zużyte baterie.

Irmina Wojtkowska

Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej ogłasza konkurs fotograficzny dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych z terenu Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej

Regulamin

1. Organizatorem konkursu jest Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej z siedzibą przy ulicy Komunalnej 4 we Włocławku.
2. Konkurs ten organizowany jest w ramach programu „Przyroda Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej”.
3. Konkurs finansowany jest ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu
4. Przedmiotem fotografii powinny być rośliny, zwierzęta i grzyby Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej.
5. Konkurs jest otwarty dla wszystkich uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych z terenu Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej.
6. Warunki uczestnictwa:
 - a) Każdy z autorów może nadesłać do 3 fotografii.
 - b) Technika wykonania prac jest dowolna (kolor, sepia, zdjęcia czarno-białe).
 - c) Zdjęcia w formacie 20x30cm z dołączonym zapisem cyfrowym w formacie JPG o wymiarach min 1200x1600 pikseli i max w plikach nie przekraczających 1MB należy dostarczyć osobiście lub pocztą na adres Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej, ul. Komunalna 4, 87-800 Włocławek,
 - d) Fotografie, na których będą się znajdować jakiegokolwiek znaki, cyfry (np. daty) będą dyskwalifikowane.
 - e) Do każdej pracy powinna być dołączona karta zgłoszeniowa zawierająca: tytuł pracy, imię i nazwisko, adres autora, telefon kontaktowy, nazwę szkoły i numer klasy uczestnika, komentarz do zdjęcia, nazwę fotografowanego obiektu, miejsce dokonania zdjęcia oraz oświadczenie o posiadaniu praw autorskich do zdjęć oraz zgodę na przetwarzanie danych osobowych, zgodnie z zał. do niniejszego regulaminu

- f) Osoby niepełnoletnie dołączają pisemną zgodę rodziców lub opiekunów na udział w Konkursie. Jednocześnie rodzice lub opiekunowie podpisują, wraz z biorącym udział w Konkursie, oświadczenie, o którym mowa w punkcie 6.e.
- Przesłane pliki nie będą zwracane. Z chwilą nadesłania fotografie przechodzą na własność organizatorów, którzy przejmują autorskie prawa majątkowe do nadesłanych prac.
 - Zdjęcia należy nadsyłać od 01.04.2009 do 31.12.2009 r. Rozstrzygnięcie konkursu nastąpi w styczniu 2010r.
 - Oceny zdjęć dokona jury powołane przez organizatora. Decyzje jury są ostateczne.
 - Wszyscy laureaci zostaną powiadomieni o werdykcie jury.
 - Nagrodzone prace będą opublikowane w witrynie www.wcee.org.pl
 - Udział w konkursie jest jednoznaczny z nieodpłatnym udzieleniem prawa do nieodpłatnego wykorzystywania prac w następujących polach eksploatacji: druku w dowolnej liczbie publikacji i w dowolnym nakładzie, używania ich w Internecie oraz w innych formach utrważeń, nadających się do rozpowszechniania w ramach działań WCEE
 - Organizatorzy przewidują nagrody ufundowane przez WFOŚiGW w Toruniu: drukarkę fotograficzną, ramkę cyfrową oraz kartę pamięci 16GB. Nagrody rzeczowe nie podlegają zamianie na inne ani zamianie na ekwiwalent pieniężny.
 - Nagrody zostaną laureatom wręczone w siedzibie WCEE w ciągu 10 dni od daty ogłoszenia wyników konkursu.
 - Nadesłanie prac oznacza akceptację warunków konkursu i regulaminu, którego ostateczna interpretacja należy do jury konkursu. Żadne odwołania nie zostaną uwzględnione.
 - Organizator zastrzega sobie prawo do przerwania lub odwołania konkursu.
 - Udział w konkursie jest równoznaczny z wyrażeniem przez osoby uczestniczące zgody na przetwarzanie przez organizatora ich danych osobowych na potrzeby konkursu oraz w celach marketingowych organizatora (ustawa o ochronie danych osobowych z dn.29.08.1997 r. Dz.U. Nr 133 poz.833 z póź. zm.). Osoby uczestniczące w konkursie potwierdzają swoją zgodę na powyższe w formie przesłania do organizatora oświadczenia zgodnie z zał. do niniejszego regulaminu.
 - Regulamin konkursu opublikowany jest na stronie internetowej www.wcee.org.pl
 - Wszelkie informacje o konkursie można otrzymać pod numerem tel. 054 232 76 82; 603 622 266 lub wysyłając pytania na adres e-mail: wcee@neostrada.pl

Joanna Michalska

SPRZĄTANIE ŚWIATA 2009

18 września 2009 roku młodzież Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Kazimierza Wielkiego w Kowalu po raz kolejny włączyła się do akcji „Sprzątanie Świata”. W akcji wzięli udział uczniowie: IV klasy Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego, I i II klasy Zasadniczej Szkoły Zawodowej – mechanik, operator maszyn i urządzeń rolniczych.

W bieżącym roku zbieraliśmy śmieci na terenie Wspólnoty Leśnej Rolników miasta Kowal. W czasie zbiórki udało nam się oczyścić teren o powierzchni 170 ha. Zbraliśmy około 130 kg śmieci, które zostały wywiezione własnym transportem przez prezesa wspólnoty na składowisko odpadów w Kowalu. Uczniowie uczestniczący w tej akcji zaproszeni zostali przez prezesa wspólnoty na kiełbaski z grilla do pobliskiego baru.

Na terenie szkoły odbyły się również cztery prelekcje połączone z dyskusją na temat: „Idea zrównoważonego rozwoju i recykling a moje życie”, w czasie których zaprezentowane zostały problemy współczesnego świata ze szczególnym uwzględnieniem Polski i regionu zamieszkania ucznia. Młodzież z klasy I Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego uczestniczyła w rozwiązywaniu testu wiedzy o Ziemi. Laureatami zostali: Tomasz Czajkowski, Mateusz Pietrasiak, Krzysztof Szymczak.

Tegoroczna kampania uświadomiła wszystkim jak wielkie znaczenie ma nasz stosunek do środowiska przyrodniczego i w jak wielkim stopniu postępowanie każdego z nas wpływa na to środowisko. Zasady wypracowane w czasie prelekcji mamy nadzieję, że staną się normą postępowania stosowaną w codziennym życiu.

Już teraz czekamy na kolejną edycję „Sprzątania Świata”, do której włączymy się z równie wielkim zaangażowaniem, mając nadzieję na to, że podejście społeczeństwa do środowiska systematycznie będzie się poprawiało.

miała swój finał w Włocławskim Centrum Kultury. Chętni mieli okazję obejrzeć występy włocławskich zespołów młodzieżowych, mogli także brać udział w konkursach na temat ekologii, problematyki odpadowej przygotowanych przez Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej. Każdy uczestnik został obdarowany małym upominkiem ufundowanym przez Urząd Miasta Włocławek i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Toruniu. W imieniu organizatorów składamy serdeczne podziękowania wszystkim osobom zaangażowanym w Akcję.

W wyniku tegorocznej Akcji „Sprzątania Świata” zebrano 8,22 Mg odpadów, które zawieziono do Regionalnego Zakładu Utylizacji Odpadów Komunalnych w Machnacu.

Pierwsza Akcja Sprzątania Świata odbyła się w 1989 roku w Australii. Odbywa się ona co roku na całym Świecie w okolicach trzeciego weekendu września. Celem międzynarodowej kampanii ważniejszym niż usunięcie śmieci jest wzrost świadomości ekologicznej społeczeństw. W Polsce koordynatorem tej kampanii jest Fundacja Nasza Ziemia.

Tegoroczna 16 edycja Akcji Sprzątania Świata – Pomagajmy Ziemi codziennie przeprowadzona została na terenie miasta Włocławka w dniu 18 września 2009. Włocławskie przedszkola, szkoły podstawowe,

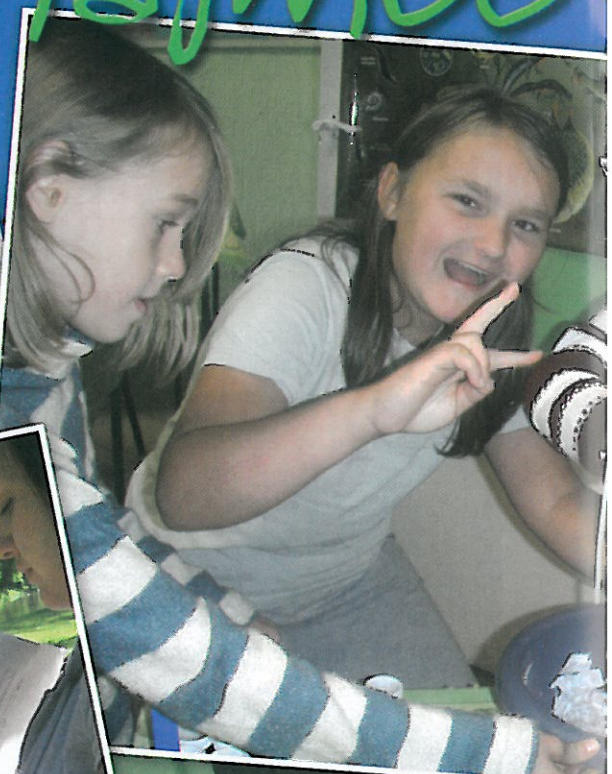
gimnazja i szkoły średnie zgłosiły w sumie aż 9 618 uczestników. Poza placówkami szkolnymi udział brały także takie instytucje jak: Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy i Dom Dziecka Nr 2. Dzieci i młodzież wyruszyły do sprzątania w godz. 9.00-11.00, wszystkich uczestników wyposażono w odpowiedni sprzęt: worki na śmieci, rękawice foliowe. Tegoroczna Akcja

Aleksandra Chrzęszcz

Edukacija ek najmto

ekologiczna dziszych

SASANKA ŁAKOWA *PULSATILLA PRATENSIS*
(rodzina: jaskrowate *Ranunculaceae*)

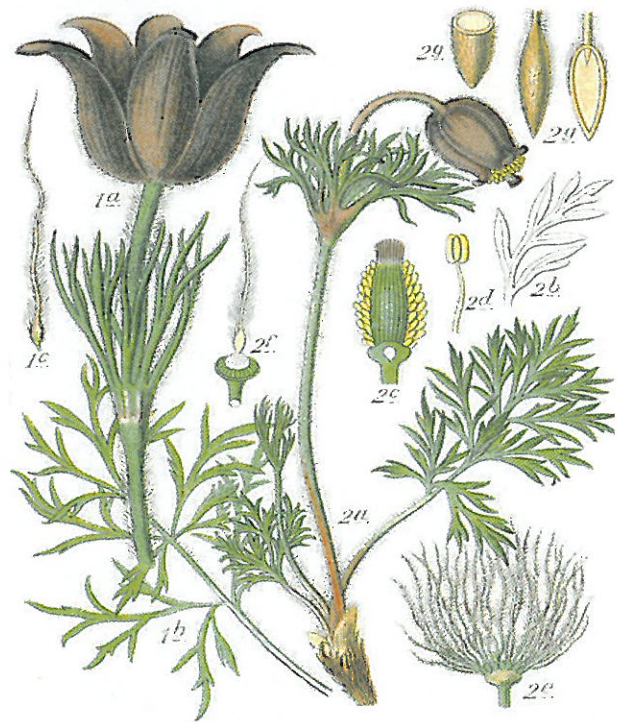
Sasanka (*Pulsatilla* Mill.) – rodzaj bylin z rodziny jaskrowatych. Należy do niego ok. 20 gatunków. Występują one przede wszystkim na terenach górskich Europy i środkowej Azji.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz. U. z dnia 28 lipca 2004 r.) poddaje ochronie 6 gatunków sasenek, które występują w Polsce:

- sasanka alpejska *Pulsatilla alpina*,
- sasanka łąkowa *Pulsatilla pratensis*,
- sasanka otwarta (sasanka dzwonek) *Pulsatilla patens*,
- sasanka słowacka *Pulsatilla slavica*,
- sasanka wiosenna *Pulsatilla vernalis*,
- sasanka zwyczajna *Pulsatilla vulgaris*

Rodzaj sasanka grupuje byliny należące do najpiękniejszych składników naszej flory. Są to niewielkie rośliny dochodzące do 20-30 cm wysokości, o łodygach wzniesionych. Liście podzielone, zimotrwałe lub obumierające na zimę, różnicowane są na łodygowe i odziomkowe. Większość gatunków kwitnie w okresie od kwietnia do czerwca. Duże, niezwykle efektowne kwiaty – białe, niebieskie lub fioletowe – osadzone szczytowo, są, podobnie jak liście i łodygi, pokryte gęstymi, jedwabistymi włoskami, nadającymi roślinom niepowtarzalny wygląd. Szczególnie piękne kwiaty oraz owocostany sasenek stanowią główną przyczynę zrywania, a często również wykopywania i przenoszenia do ogródków przydomowych tych niezmiernie efektownych. Ze względu na grożące im w związku z tym wyniszczenie oraz duża rzadkość większości gatunków, objęto wszystkie ochroną.

Sasanka łąkowa (*Pulsatilla pratensis*) – gatunek byliny należący do rodziny jaskrowatych. Łacińska nazwa sasanki – *Pulsatilla* – pochodzi od łacińskiego *pulso*, co oznacza „uderzam, pukam, dzwonię” i odnosi się do dzwonekowatego kształtu kwiatów. Charakterystyczny ich kształt, liście silnie podzielone na wąskie łatki oraz pokrywające całą roślinę białawe włoski czynią z sasanki roślinę łatwo rozpoznawalną. To z kolei przekłada się na jej popularność i sympatię. Występuje w stanie dzikim w niemal całej Europie (z wyjątkiem Europy Zachodniej), sięgając aż po zachodnią Syberię. W Polsce w stanie dzikim jest rzadka.

Sasanka to naprawdę bardzo charakterystyczna roślina – cała pokryta długimi, białymi włoskami. Jej pędy osiągną wysokość 10-20 cm, a podczas owocowania wydłużają się do 35 cm. Liście odziomkowe są pierzastosieczne o długich, wąskich odcinkach. Oprócz nich sasanka ma trzy siedzące liście łodygowe w okółku, także podzielone na równowąskie łatki. Liście te, pełniące funkcję przysadek, są u dołu zrosnięte. Podziemnym (i zimującym) organem jest silne kłącze.

Wieloletnia roślina, pokryta białymi włoskami. Liście za młodu jedwabisto omszone; odziomkowe długoogonkowe o blaszce 3-4 pierzastosiecznej z równowąskimi odcinkami; liście łodygowe po 3 w okółku, siedzące, pocięte na drobne łatki. Pędy wyprostowane, zakończone

➤ czone pojedynczymi kwiatami. Młode pączki pokryte są gęstymi włoskami, co chroni je przed przemarzeniem podczas niskich, wiosennych temperatur. Dzwonkowate kwiaty są osadzone pojedynczo, mają długość 3-4 cm i zawsze są zwieszane. Niezróżnicowany okwiat składa się z sześciu, zwykle szarofioletowych listków, o nieco odgiętych szczytach. Wewnątrz kryje się wiele słupków i pręcików. Kwitnie od kwietnia do maja, a czasem nawet do czerwca. Sasanka to roślina pyłkodajna – produkująca ogromne ilości pyłku. Jej kwiaty – zaliczane do tzw. kwiatów pszczelich – są tak zbudowane, żeby ułatwić owadowi lądowanie i utrzymanie się na ich powierzchni. Owocem sasanki jest niełupka opatrzona aparatem lotnym – długą pierzastą ością, powstałą z przekształconej szyjki słupka. Taka budowa owocu to przystosowanie do anemochorii – rozsiewania owoców przez wiatr. Dodatkowym przystosowaniem do niej jest wydłużenie pędu po przekwitnieniu, które pozwala wyżej wynieść i w efekcie dalej rozprzestrzenić nasiona. Ponieważ w sasankowym kwiecie jest wiele słupków, a z każdego z nich powstaje niełupka, więc w efekcie mamy do czynienia z owocem zbiorowym – wielonełupką (czyli zbiorem pojedynczych owoców). Przeciętą wysokość tej rośliny wynosi 8-25 cm, okazów owocujących do 45 cm.

W obrębie gatunku *Pulsatilla pratensis* wydziela się dwa podgatunki:

- *P. p. ssp. pratensis* – kwiaty pokryte są długimi, błyszczącymi włoskami, a wewnątrz kwiatu jest jasnofioletowe. Liście łodygowe podzielone są na 3 odcinki, a każdy z nich na liczne łatki,
- *P. p. ssp. nigricans* – kwiaty pokryte są włoskami krótszymi, które nie lśnią. Wewnątrz kwiatu jest ciemne, a liście łodygowe podzielone są na niezbyt liczne łatki.

Pierwszy z tych podgatunków jest częstszy na północnym-wschodzie polskiego niżu, drugi na południowym-zachodzie. Częste są także formy przejściowe między tymi podgatunkami, a także mieszańce z innymi gatunkami sasaneek – *Pulsatilla patens*, *P. vernalis* i *P. vulgaris*.

Sasankę łąkową spotkamy niemal w całej Europie – z wyjątkiem jej zachodniej części. Swoim zasięgiem obejmuje tereny po Skandynawię na północy, Syberię na wschodzie i Półwysp Bałkański na południu. W Polsce jest to gatunek bardzo rozproszony na niżu, w wielu okolicach dziś już bardzo rzadki. Rośnie na suchych murawach, świetlistych, suchych zboczach, na słonecznych skrajach lasów i zarośli. Jest to gatunek względnie najczęstszy spośród naszych sasaneek, jednak liczba jej stanowisk stale się zmniejsza. Podobnie jak inne sasanki, również sasanka łąkowa jest objęta ścisłą ochroną gatunkową. Obecnie nie należy do za-

grożonych, wykazuje nawet tendencję do zajmowania nowych siedlisk. Zagrożeniem dla istnienia niektórych populacji może być zaorywanie muraw oraz zarastanie ich przez drzewa i krzewy. Sasanka łąkowa to roślina lecznicza i trująca, bywa także uprawiana jako roślina ozdobna w ogrodach. Kwiaty sasanki zawierają zielony barwnik używany dawniej – gdy rośliny te były pospolitsze – do barwienia pisanek. Ze względu na walory użytkowe i estetyczne sasaneek, realne zagrożenie stanowi ich zrywanie bądź wykopywanie.

We wszystkich sasankowych organach znajduje się trująca i drażniąca protoanemonina o ostrym zapachu i smaku. Traci ona jednak swoje właściwości w trakcie suszenia. Poza tym znajdują się tu saponiny, garbniki, żywice i niewielkie ilości toksycznego białka. Niegdyś w lecznictwie stosowane były liście, kłącza i całe ziele sasanki. Teraz jest to surowiec wykorzystywany tylko w homeopatii.

Sasanki mają podobny skład chemiczny i właściwości lecznicze. Surowiec pod nazwą Pulsatilla – Pasque Flower i Meadow Anemone jest opisany w Farmakopei USA z 1918 roku (gatunki *Anemone pulsatilla* Linne – *Pulsatilla vulgaris* Mill., *Anemone pratensis* Linne = *Pulsatilla pratensis* Mill. i *Anemone ludoviciana* (Nuttall) Heller – *Pulsatilla patens* Mill.).

Surowiec. Ziele (*Herba Pulsatillae*) powinno być zbierane w czasie kwitnienia. Do celów leczniczych stosować tylko wysuszone ziele. Świeże ziele zawiera silnie działającą protoanemoninę, która wywołuje podrażnienie i przekrwienie błon śluzowych i skóry, a nawet poważne zatrucie ustroju z objawami podrażnienia nerek i narządów moczopłciowych oraz porażenia układu nerwowego (drgawki). Suszenie i podgrzewanie surowca rozkłada protoanemoninę do nieszkodliwych związków. Podczas zbioru surowca unikać zatarcia oczu świeżym sokiem z rośliny. Anemonol ze świeżej rośliny (protoanemonina) podrażnia oczy.

Działanie: antybakteryjne, przeciwwirusowe, przeciwbólowe, wykrztuśne, lekko rozwalniające, przeciwskurczowe, napotne.

Wskazania: suchy kaszel, bezsenność, nerwice narządowe, bolesne miesiączkowanie, napięcie przedmiesiączkowe, zaćma, bóle głowy, reumatyzm, bóle mięśni, nerwobóle.

Mariola Modrzejewska

P.S. Pani Mariola Modrzejewska była również autorem artykułu pn. „Sasanka otwarta” wydrukowanego w Ekwieściach Nr 1(41)/2009 r.

„XXIII edycja konkursu „Mój las” zakończona

Sąd Konkursowy dnia 08.12.2009 roku w składzie:

1. Maria Balakowicz – LOP Okręg Włocławek; przewodnicząca
2. Joanna Michalak – Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej; sekretarz
3. Mariola Modrzejewska – Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska; członek
4. Monika Wiśniewska – Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej; członek
5. Mieczysław Olewnik – Nadleśnictwo Włocławek; członek

wyłonił laureatów XXIII edycji konkursu „Mój las” w czterech kategoriach.

Na konkurs wpłynęły łącznie 164 prace:

I kategoria wiekowa – „Cztery pory roku w lesie” – praca zespołowa (SP-I-III kl.): 51 prac

II kategoria wiekowa – „Co wiem o pracy leśnika?” – praca zespołowa (SP-IV-VI kl.): 78 prac

III kategoria wiekowa – „Drewno w życiu człowieka” – praca indywidualna (kl. I-III gimnazjum): 13 prac

IV kategoria wiekowa – „Wpływ lasów na klimat” – praca indywidualna (młodzież szkół średnich do 18 lat): 22 prace

Z przykrością informujemy, że w I kategorii wiekowej 35 z 51 prac, natomiast w II kategorii wiekowej 13 z 78 prac było sprzeczne z regulaminem.

W I kategorii wiekowej (młodzież szkół podstawowych klas I-III); temat: „Cztery pory roku w lesie” nagrody zdobyli:

I miejsce

Szymon Centkowski i Kondrad Kajszcak uczniowie Szkoły Podstawowej nr 20 we Włocławku; Opiekunami pracy były panie: Elżbieta Tyter i Wioletta Wojciechowska

II miejsce

Oliwia Stanuch i Klaudia Woźniak ze Szkoły Podstawowej nr 10 we Włocławku; Opiekunem pracy była pani Dorota Małecka

III miejsce

Wiktoria Ziemiańczyk i Szymon Waśkiewicz ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Lipnie; Opiekunem pracy była pani Wioletta Ługowska

Sąd Konkursowy przyznał także trzy wyróżnienia dla:

Eweliny Obrzazgiewicz i Wiktorii Brudnickiej ze Szkoły Podstawowej nr 14 we Włocławku; Opiekunem pracy była pani Magdalena Rosol

Aleksandry Michalak i Weroniki Borowieckiej ze Szkoły Podstawowej w Śmiłowicach;

Opiekunem pracy była pani Elżbieta Lachendrowicz

Hasmik Abrahamyan i Marty Kazimierczyk ze Szkoły Podstawowej nr 23 we Włocławku;

Opiekunem pracy była pani Elżbieta Gadomska

W II kategorii wiekowej (młodzież szkół podstawowych klas IV-VI); temat: „Co wiem o pracy leśnika?” – praca zespołowa najlepsze okazały się prace:

I miejsce

Zuzanny Pasiecznik i Magdaleny Kolandy ze Szkoły Podstawowej w Śmiłowicach;

Opiekunem pracy była pani Maria Lewandowska

II miejsce

Izabeli Rządiewicz i Marcina Sadowskiego ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Lipnie;

Opiekunem pracy był pan Marek Zachacz

III miejsce

Aleksandry Gorzyckiej i Michaliny Kandyby ze Szkoły Podstawowej nr 20 we Włocławku

Opiekunem pracy była pani Katarzyna Centkowska

Wyróżnienia przyznano:

Adamowi Janikowskiemu i Krzysztofowi Smolińskiemu ze Szkoły Podstawowej nr 19 we Włocławku

Włocławku; Opiekunem pracy była pani Grażyna Dankowska

Pauli Marczak i Aleksandrze Filasiak ze Szkoły Podstawowej w Kruszynie; Opiekunem pracy była Alicja Kołodziej

Klaudii Ogłodzińskiej i Roksanie Wasiek ze Szkoły Podstawowej nr 22 we Włocławku; Opiekunem pracy była pani Katarzyna Kajetaniak

Karolinie Grudewicz i Kalinie Szychulskiej ze Szkoły Podstawowej nr 8 we Włocławku; Opiekunem pracy była pani Aleksandra Konopka

Marcie Gruchała i Magdalenie Stokwicz ze Szkoły Podstawowej nr 2 we Włocławku; Opiekunem pracy była pani Małgorzata Nowacka

Julii Cyranowskiej i Izie Laske ze Szkoły Podstawowej nr 18 we Włocławku; Opiekunem pracy była pani Agnieszka Włodarska

W III kategorii wiekowej (młodzież gimnazjów); temat: „Drewno w życiu człowieka” – praca indywidualna nagrody przyznano:

I miejsce

Krzysztofowi Gapskiemu z Gimnazjum nr 4 we Włocławku, opiekunem pracy była pani Anna Klimowska

II miejsce

Justynie Rybarkiewicz z Gimnazjum nr 12; Włocławku, opiekunem pracy była pani Joanna Łuczak

III miejsce

Monice Kossowskiej z Gimnazjum nr 7 we Włocławku, opiekunem pracy była pani Wanda Danielak

Wyróżnienia przyznano

Ewelinie Kłudkowskiej z Gimnazjum nr 4 we Włocławku, opiekunem pracy była pani Anna Klimowska

oraz

Annie Grzywacz z Publicznego Gimnazjum nr 1 w Kowalu; opiekunem pracy była pani Danuta Zbownikowska

W IV kategorii wiekowej (młodzież liceów ogólnokształcących oraz ponadgimnazjalnych szkół zawodowych);

temat: „Wpływ lasów na klimat” – praca indywidualna nagrody zdobyli:

I miejsce

Katarzyna Kalich z Zespołu Szkół Technicznych we Włocławku; Opiekunem pracy była pani Beata Chojnacka

II miejsce

Paulina Snopkowska z Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego w Kowalu; Opiekunem pracy była Aleksandra Stanuch

III miejsce

Emilia Waszkiewicz z IV Liceum Ogólnokształcącego we Włocławku; Opiekunem pracy była pani Wanda Danielak

Wyróżnienie przyznano **Marcinowi Kruszyńskiemu** z Zespołu Szkół Elektrycznych we Włocławku; Opiekun Dorota Majchrowicz oraz **Annie Cieślak** z Zespołu Szkół Chemicznych we Włocławku; opiekunem pracy była pani Joanna Kostrzewa.

Najlepsze prace konkursowe z I etapu szczebla regionalnego z każdej kategorii wiekowej zostaną przesłane do Zarządu Głównego SITLiD w terminie do 31 stycznia 2010 wraz z protokołem Sądu Konkursowego.

Wszystkim laureatom i wyróżnionym serdecznie gratulujemy. O uroczystym rozdaniu nagród poinformujemy Szkoły. Dziękujemy również pozostałym uczestnikom konkursu za nadesłane prace. Zapraszamy do udziału w dalszych edycjach konkursu.

Joanna Michalak

PARK

Aleja jesionowa

Jak większość założeń parkowych na naszych terenach, również i park w Kłóbce powstał zapewne na przełomie XIX i XX w. Świadczy o tym wiek rosnących tu jeszcze drzew. Oczywiście istnieją pojedyncze okazy, które egzystują w tym miejscu o wiele dłużej. Wszak teren ten – o czym już podawaliśmy w poprzednich odcinkach opowieści o tej miejscowości – wykorzystywany był jako miejsce rezydencjonalne wcześniej. Całościowe i planowe założenie parkowe z takim charakterystycznymi elementami parków wiejskich jak: aleja grabowa, solitery umiejscowione w osiach widokowych, stawy i ciek wodne, partery kwiatowe i podjazd wskazują na właśnie ten okres jego założenia. Byłoby to zresztą zgodne z logiką zagospodarowania terenu. Najpierw, w połowie XIX w. wybudowano nowy dwór i zabudowania gospodarcze, później zadbane o właściwe otoczenie majątku i siedziby rodziny właściciela. Odgrodzenie pasem roślinności wysokiej części folwarcznej od dworu podnosiło komfort życia jego mieszkańców. Odcinało od konieczności oglądania pospolitych czynności gospodarskich, przykrych zapachów etc., a wprowadzało nową przestrzeń, zarezerwowaną dla przedstawicieli warstwy uprzywilejowanej. Tutaj, niewidoczni dla plebejuszy, mogli zamknąć się w swej prywatności. Mogli także oddawać się swobodnie tak egzotycznym dla zwykłych chłopów zajęciom, jak: malowanie w plenerze, granie na fortepianie, śpiewanie pieśni w obco brzmiących językach, wykonywanie dystyngowanych

tańców, biesiadowanie pod konarami wielkiego drzewa, spacer, huśtanie się w cieniu parkowej roślinności etc.

Według badań, jakie poczynił na początku 1984 r. mgr inż. G. Oleksiejuk, powierzchnia parku kłóbskiego wynosi ponad 7 ha, w tym wód 0,8 ha (staw i przepływająca tu rzeczka Lubieńka). Założenie parkowe zbliżone jest w kształcie do prostokąta. Jego granicę północną i zachodnią stanowi szosa, wiodąca od drogi nr 1 (Gdańsk-Cieszyn) do Chodcza. W północno-zachodnim narożniku droga ta skręca prawie pod kątem 90° w kierunku południowym i przecina rzekę Lubieńkę, na której – jak podają źródła – od wieków w tym miejscu funkcjonował młyn wodny. Spiętrzony staw znajduje się po lewej stronie jezdni, za murem ogrodzenia parkowego, młyn zaś stał po jej prawej stronie. Drewniany budynek młyński trwał tu jeszcze do lat 80. XX w. Granicę południową parku stanowi podnóże skarpy doliny

Aleja grabowa

wspomnianej rzeki Lubieńki, zaś wschodnią – lokalna droga prowadząca do lasu i dalej, do Lubienia Kujawskiego. Konfiguracja terenu – jak zresztą w całej wsi – jest urozmaicona. Znajdują się tu uskoki, stromizny, a także, z uwagi na płynącą rzekę oraz fakt występowania podziemnych źródeł (według informacji uzyskanej od Bogdana Lisowskiego ma być ich 17), obszary podmokłe i bagniste. W ostatnich latach mamy do czynienia z procesem obniżania się wód gruntowych i permanentnym wysuszaniem terenu. Doszło do tego, że dawniejszy staw położony na osi kompozycyjnej wschód-zachód praktycznie przestał istnieć i stał się łąką.

W zdecydowanie najwyższej położonej części zachodniej parku usytuowany jest dworek. Jest to jedno z trzech wzgórków we wsi; na pozostałych znajduje się kościół i grodzisko. Dwór wystawiono na osi północ-południe z zachodnią elewacją frontową, przed którą dawniej był kwiatowy parter i zajazd. Z funduszków Marii z Wodzińskich Orpiszewskiej (1819-19896), która po śmierci we Florencji swego męża Władysława, postanowiła w Kłóbce dokonać swego żywota, dobudowano do dworu od strony północnej obszerne skrzydło. Było to w latach 1882-1884. Wtedy zapewne powstał obecny wjazd na teren rezydencji. Znajduje się on w północno-zachodnim narożniku parku, dlatego też gość zapraszany do dworu widział najpierw okazalszą, murowaną i dwukondygnacyjną część budowli.

Widok z parku na północne skrzydło dworu

Dwór w Kłóbce posiada dwie osie kompozycyjno-widokowe: wschodnio-zachodnią i północno-południową. Oś wschodnia przechodzi przez nieistniejący dziś staw, biegnie dalej wolną przestrzenią łąki w głąb parku, by zamknąć się kępą drzew iglastych posadzoną na sztucznie usypanym wzniesieniu-wyspie. Ta malownicza grupa świerków, z której zachowały się trzy egzemplarze, stanowi do dziś ciekawy estetycznie obrazek rodzajowy. Są to potężne drzewa, ich obwód pierśnicowy wynosi: 258, 238 i 175 cm. Jedno z tych drzew zbliża się więc do wymiarów kwalifikujących go do uznania za pomnik przyrody (świerki powinny mieć w obwód w pierśnicy co najmniej 275 cm – kryteria według P. Rucińskiego). Na osi południowej znajduje się staw powstały w wyniku spiętrzenia Lubieńki, dalej perspektywę zamykał młyn wodny. Na zachodzie mamy parter, podjazd, a w zamknięciu osi dawne zabudowania folwarczne i jeszcze dalej, na wzgórzu, w obramowaniu drzew, wysoka sylweta kościoła pw. św. Prokopa. W osi północnej znajdowały się tereny przeznaczone na ogród i sad (obecnie zadrzewione).

Trzy świerki na sztucznym wzniesieniu

W miejscu, gdzie obecnie znajdują się zabudowania Ochotniczej Straży Pożarnej dawniej był czworak. Pomiedzy tym budynkiem a parkiem jest skarpa. Ową przestrzeń dodatkowo oddziela aleja grabowa, stały element projektowanych wtedy założeń parkowych. Drzewa sadzono gęsto, aby gałęzie, odpowiednio formowane przez ogrodników, mogły się spotkać i tworzyć swoisty wąwóz, wiosną i latem zielony, jesienią wielobarwny w odcieniach pastelowych. W tradycji rodzinnej Orpiszewskich funkcjonowała specjalna nazwa tego miejsca. Była to tzw. „aleja babci małej”, czyli Józefy z Wodzińskich Kościelskiej, siostry Marii, żony Władysława Orpiszewskiego, nazywanej dla odmiany „babcią dużą”. Ta z kolei miała też swoją aleję, ale wysadzaną większymi drzewami, jesionami. Nazywano ją „aleją babci dużej”. Oddzielała ona podmokłe tereny (obecnie parkowe łąki) od części środkowej założenia, zaś jej odcinek zachodni stanowił granicę południową dworskiego sadu. Zachowało się w tej alei wiele okazów, niektóre z nich osiągnęły parametry pomnikowe

Widok na pomnikową lipę od strony dworu

Pień dębu o obwodzie w pierśnicy 427 cm

(w obwodzie pierśnicowym ponad 250 cm), bo mierzą sobie 356 i 328 cm. Na uwagę zasługuje też grupa wiązów szypułkowych, która szeregowo rośnie w kierunku południowym wychodząc od alei grabowej. Warto także dodać, iż w północnej części parku, prawie na przedłużeniu „alei babci malej”, przed wojną urządzono ówczesną modą ziemny kort tenisowy.

Lipa przed dworkiem w Kłóbce

W narożniku północno-wschodnim parku występuje duża skupina okazałych drzew liściastych. Znajdziemy tam buki, klony, lipy i kasztanowce. Idąc w kierunku południowym natkniemy się na wspomnianą wyżej grupę świerków, a dochodząc do południowo-wschodniego narożnika niechybnie zauważymy potężny dąb szypuł-

kowy. Rośnie on na obszarze, w którym dominują olchy i wierzby, a więc roślinność występująca na terenach podmokłych. Stara legenda, która może mieć zakotwiczenie w wydarzeniu autentycznym, podaje, iż został on posadzony dla uczczenia i upamiętnienia śmierci zasieczonego w tym miejscu powstańca styczniowego. Ze źródeł historycznych wiemy, iż 16 października 1863 r. we dworze w Kłóbce u Lucjana Orpiszewskiego, jednego z dowódców miejscowej partii powstańczej, spożywało śniadanie 10 ułanów narodowej kawalerii. Zostali oni zaskoczeni przez oddział rosyjski dowodzony przez porucznika Bogomolcewa składający się z kompanii piechoty i jazdy kozackiej. Napadnięci sprawnie podjęli walkę obronną, nie dali się rozbić, a części udało się wycofać. Niestety zginęło wtedy 2 powstańców, a 3 dostało się do niewoli. Może wtedy jeden z uciekających bojowców próbował uciec przez mokradła i rozlewiska rzeki Lubieńki ciągnące się na wschód od dworu. Może zdołał pokonać przestrzeń ok. 500 m i wtedy został przez Rosjan dopadnięty i zasieczony. Obecnie „dąb powstańca” osiągnął parametry pomnikowe, gdyż jego obwód w pierśnicy wynosi 427 cm (rozmiar pomnikowy zaczyna się od 300 cm).

Wzdłuż północnej strony przepływającej przez park rzeki Lubieńki usypano groblę, na której znajduje się droga biegnąca z lasu do szosy łączącej Błędowo i Modlibórz. Dawniej w tym miejscu ułożone były szyny, po których poruszała się kolejka przewożąca drewno, piasek i inne materiały z lasu. Na skarpie ponad stawem powstałym ze spiętrzenia rzeki, w części zachodniej parku, nieopodal południowo-wschodniego narożnika dworu rośnie największe obecnie parkowe drzewo. Jest nim jesion wyniosły, którego obwód pierśnicowy wynosi 441 cm. Ten właśnie okaz oraz dąb szypułkowy, o którym wcześniej było wspomniane, a także brzozę brodawkowatą, której obecnie już nie ma, inż. G. Oleksiejuk proponował w 1984 r. uznać za drzewa pomnikowe. Warto też dodać, iż bliżej stawu rosną jeszcze trzy potężne kasztanowce białe, z których jeden liczy sobie w obwodzie pierśnicowym 367 cm (wymiar pomnikowy – 300 cm). Wszystkie podawane w tym artykule pomiary wykonał w listopadzie 2009 r. Bogdan Lisowski.

Niewątpliwie na szczególną uwagę zasługuje także potężna, licząca w obwodzie pierśnicowym 330 cm, lipa szerokolistna. Osiągnęła już zatem parametry pomnikowe. Rośnie ona od strony wschodniej dworu, usytuowana jest najbliżej budynku, w lekkim odchyleniu na północ od jego osi, tuż przed obniżeniem terenu. Drzewo to na pewno spełniać musiało ważną funkcję w życiu mieszkańców kłóbskiej rezydencji. Tu, zaledwie kilkanaście kroków od niej, można było ustawić tzw. posiedzenie, z ławą, krzesłami, stołem. W letnie,

W alei grabowej

upalne dni zasiadać mogli mieszkańcy i goście dworu w cieniu bujnych konarów szczelnie oblepionych liśćmi, by zażywać chłodu i świeżego powietrza. Tutaj mogli spożywać letnie posiłki, pić herbatę, kawę, wino. Tutaj wreszcie mogli siadać z książką, gazetą i oddawać się lekturze lub słuchać muzyki wydobywającej się z okien pobliskiego salonu, w którym miała swój fortepian Maria z Wodzińskich Orpiszewska. Nie zapominajmy, że lipę najwyższą ze wszystkich drzew cenili sobie największy poeta doby staropolskiej – Jan Kochanowski. Wcześniej pisaliśmy, że również przedstawiciele rodu Orpiszewskich byli utalentowani literacko. Wspomnijmy tu choćby: Ludwika (1810-1875), „belwederczyka” autora wierszy, powieści, dziennikarza oraz jego syna

Pod konarami pomnikowej lipy

Władysława (1856-1942), księdza zmartwychwstańca, autora licznych artykułów, opracowań i książek poświęconych nie tylko zagadnieniom teologicznym; Ignacego (1811-18 ?), Sybiraka, autora interesujących listów pisanych z zacięciem artystycznym, przyjaciela zapomnianego dziś poety Gustawa Zielińskiego; Władysława (1822-1881), męża Marii z Wodzińskich, autora wierszy, tekstów publikowanych w prasie oraz broszur czy Stanisława (1869-1923), dziennikarza, poety i pisarza. Czyżby zatem i ta lipa z kłóbskiego parku była bliska Orpiszewskim ze względów literackich?

Już po wojnie, kiedy we dworze były mieszkania dla nauczycieli, w latach 1967-1980, żył tam też poeta Bogdan Lisowski. On również pięknie potrafił pisać o tejże lipie: „Lipa została posadzona tutaj wiele, wiele lat temu. Może rosła w tym miejscu już przed założeniem regularnego parku? Dobrze, że tu jest, gdyż to jedyne drzewo, które ma serce, a właściwie dużo serc. Dokładnie tyle, ile liści, bo przecież każdy liść jest kochającym sercem, każdy kwiat, samą słodyczą. Lipa rozłożyła szeroko ramiona i zaprasza tutaj wszystkich ludzi. „Gościu, siądź pod mym liściem, a odpocznij sobie...”. Przychodzą tu pod jej konary różni kochankowie, poeci. Nawiedzają ją ptaki i pszczoły. Lipiec był i jest dla niej najwspanialszym miesiącem, miodowym miesiącem. Wtedy to pszczoły zbierają z niej całą słodycz, ptaki śpiewają wśród gałęzi, poeci piszą wiersze, przychodzą zakochani, by słyszeć bicie własnych serc...”. Temu właśnie nieopodal dworu rosnącemu drzewu Bogdan Lisowski poświęcił także wiersz „Lipa z Kłóbki”:

powiedz
lipo stara
powiedz
Szopenowa
ile kujawiaków
w twych konarach
chowasz
ileś ich Fryckowi
w tęsknocie
przesyłała
by je przez stulecia
ludzkość
podziwiała
by
potem je Maria
grała
w twoim cieniu
byś wiecznie przetrwała
w Szopena wspomnieniu
a
kiedyś
gdy tobie czas zagrozi

ścięciem
to
liściem ostatnim
zawrzyj w testamencie
by cię
w skrzypiec wiele
lipowych
zmieniono
byś
w nich powracała
na twych Kujaw
fona
by dworek
co obok tak cierpi zraniony
skrzypiec kujawiakiem
został uzdrowiony

Kłóbka, 1996

Jeżeli chodzi o skład gatunkowy drzew w parku kłóbskim należy stwierdzić, iż można naliczyć występowanie 47 gatunków drzew i krzewów, w tym trzech iglastych. Z obcych gatunków musimy wymienić: kasztanowiec biały, orzech włoski, dąb czerwony, robinie akacjową i czeremchę późną. Najbardziej rozpowszechnionym gatunkiem jest olcha czarna gęsto występująca szczególnie na terenach podmokłych, w niższej, wschodniej części opisywanego założenia. Obecnie park w dużej mierze pozostawiony jest sam sobie, rzadko jest pielęgnowany. Pojawia się zatem dużo samosiewów, które często stanowią element niepożądany w harmonijnie zaplanowanej przestrzeni założenia parkowego. Szczegółowy wykaz gatunków drzew i krzewów rosnących w parku przedstawia się obecnie następująco: brzoza brodawkowata, buk pospolity, grab pospolity, dąb szypułkowy, dąb czerwony, jesion wyniosły, kasztanowiec biały, klon jawor, klon jesionolistny, klon pospolity, lipa szerokolistna, modrzew europejski, morwa biała, olsza czarna, robienia akacjowa, sosna pospolita, świerk pospolity, topola czarna, topola włoska, wierzba biała, wierzba szara, łoża, wierzba wiciowa, jarząg pospolity, wiąz szypułkowy. Jeżeli chodzi o krzewy należy stwierdzić, że zachowało się tu stosunkowo dużo gatunków. Na całym terenie założenia występują grupy bzu czarnego i śnieguliczki białej, miejscami pojawia się, berberys Thumberga, głóg jednoszyjkowy, forsycja pośrednia, suchodrzew pospolity, jaśminowiec wonny, chmiel pospolity, ałyczka (śliwa wiśniowa), czeremcha późna, szakłak pospolity, tawuła wierzbolistna, lilak pospolity, róża dzika i leszczyna zwyczajna.

Naszą prezentację parku w Kłóbcie zamknijmy kolejnym lirykiem Bogdana Lisowskiego, który jest niestrudzonym piewca i popularyzatorem urody tego miejsca, a także prezesem niedawno zawiązanego Towarzystwa Miłośników Kłóbki:

*tę drogę pod górkę
tę miedzę przy dębie
co Lubieńka ją czule
szmerem obejmuje
tę rzekę zawiła
to pole zmęczone
ten las zaspany
w słowach mi się nie mieszczące
melodią opaszę
i pod nosem ją
choć dla siebie
z tym szpakiem w Kłóbcie
zagwizdzę*

(Kłóbka)

cdn.

Tekst i zdjęcia: Arkadiusz Ciechalski

Dąb powstańca styczniowego

Nieco dalej od lipy, przy ścieżce biegnącej w kierunku północno-wschodnim, rosną wierzby, drzewa tradycyjnie związane z Chopinem. Bo legenda chopinowska w Kłóbcie jest ciągle żywa. Dlatego też szkoła działająca w tej miejscowości nosi imię właśnie tego największego polskiego kompozytora.

Magiczne i niezwykle budowle dawnej wsi. MŁYNY WODNE I WIETRZNE

Młyn wodny, Ruda Lubieniecka, fot. J. Czerwiński

Nic tak nie fascynowało dawnych mieszkańców wsi, nie poruszało ich wyobraźni, jak budowle techniczne: młyny wietrzne i wodne. Wybudowane przez człowieka zaprzęgały do pracy groźne przeciwieństwo żywiołów: wiatr i wodę. Wiatraki zazwyczaj usytuowane na wzniesieniach, wyróżniały się w krajobrazie wsi strzelistymi sylwetkami i potężnymi, obracającymi się ramionami- skrzydłami. Podziwiano także olbrzymie koła wodne z wielkimi łopatami, które ujarzmiły bystry nurt rzeki, szemrały, pieniały wodę. Był to niesamowity i dla wielu niezapomniany widok, Urzekający, często zapamiętane z dzieciństwa obrazy rodzimego pejzażu. Zarówno jedno jak i drugie pracowały dla sytości okolicznych gospodarzy, były więc niezmiernie ważnymi obiektami w życiu społeczności miasteczek, wsi.

Zajmowały szczególne miejsce wśród wznoszonych niegdyś budowli. Były one nie tylko ważnymi

obiektami przemysłu ludowego, prezentowały również niebywałą sztukę ciesielki, wielkie umiejętności oraz znajomość wielu rozwiązań technicznych nieznanymi zwykłym budowniczym i młynarzom.

Czas dla tych budynków nie był łaskawy. Znikały z zabudowy wsi, poddając się upływającemu czasowi, nie wytrzymując konkurencji z coraz bardziej nowoczesnymi obiektami przemysłu spożywczego. Tylko nieliczne z nich przetrwały do dzisiaj. Zachował się drewniany młyn w Rudzie Lubienieckiej, Nietrzebie, Zjawionku oraz kilka budynków murowanych m.in. w Rakutowie i Nowym Młynie, Tłuchówku. Niewiele też pozostało popularnych tutaj wiatraków m.in.: w Janiszewie, Pomianach, Orlu, Osówce, Rogówku i Woli Olszowej. Stan techniczny niektórych z nich nie jest najlepszy, często nie posiadają urządzeń mielących ani dawnego wyposażenia.

Podchodzili także starzy młynarze, a wraz z nimi legenda i etos tego zawodu.

W dawnym środowisku wiejskim cieszyli się znacznym poważaniem. Należeli także do lepiej sytuowanej grupy rzemieślników pracujących na wsi. Oczywiście innym splendorem otaczani byli właściciele dużych młynów wodnych, którzy zazwyczaj posiadali również niemałe gospodarstwa rolne, a często także tartak a nawet stawy rybne, niż właściciele mniejszych „przedsiębiorstw” czy posiadacze wiatraków – „wiatracznicy”. Sami młynarze uważali siebie za uprzywilejowaną grupę w stosunku do pozostałych rzemieślników. Świadczyć o tym mogą chociażby słowa popularnej wśród nich piosenki:

„Panienska powiedziała:
Co wydam, to wydam,
za szklaneczkę miodu
Byle tylko chłopca dostać
z młynarskiego rodu
Kowale hufnale, a szewcy
to dratwa
Rzeźniki robią krzyki,
a młynarze szlachta.”

Specyfika zawodu, a także pozycja młynarzy stworzyła mocną więź między nimi, co znajdowało odbicie zarówno w życiu zawodowym, towarzyskim, jak również rodzinnym np. najczęściej zawierano małżeństwa w obrębie własnej grupy. Nie brak było całych rodzin młynarskich, które z dumną szczyliły się kilkusetletnią tradycją uprawiania tego zawodu i legitymowały się nadaniami królewskimi. Do tego

Wnętrze młyna, Ruda Lubienicka, fot. J. Czerwiński

grona należał znany na Kujawach ród młynarzy Tobolczyków z Rakutowa, który od 1772 roku był w posiadaniu młyna wodnego zwanego „Szłapą” lub „Człapą”. Akt nabycia i prawo własności „po wieczne czasy” potwierdzone zostały w 1786 roku przez Stanisława Augusta. Dokument z pieczęcią i podpisem Króla Polski przechowywany jest w rodzinie do dzisiaj.

Obiekty przemysłu młynarskiego na wsi, podobnie jak kuźnie, były ośrodkami spotkań przeważnie w męskim gronie. Tutaj przy okazji oczekiwania na przemiał dyskutowano o polityce, wymieniano nowinki, zawierano transakcje handlowe.

Młyny wodne na ziemiach polskich pojawiły się około pierwszej połowy XII wieku. Z czasem rozpowszechniły się na całym terytorium kraju, przede wszyst-

kim w Małopolsce, na Śląsku i w Wielkopolsce. Budowa tych obiektów wymagała odpowiednich warunków terenowych – dobrze rozwiniętej sieci rzecznej. Na Kujawach wznoszono je stosunkowo rzadko ze względu na niewielką ilość rzek i trudności związane z piętrzeniem wód na równinnym terenie. więcej było ich na ziemi dobrzyńskiej (np. na niewielkiej rzeczce mień było ich kila).

Przeważnie stawiano budynki wolnostojące, a niekiedy pod jednym dachem z domem mieszkalnym młynarza. Lokalizacja była zróżnicowana najczęściej sytuowane były poza wsią bezpośrednio przy rzece lub w pewnym od niej oddaleniu. Na naszym terenie mniej było młynów poruszanych siłą przepływającej rzeki. Znacznie częściej występowały obiekty, do których woda doprowadzana była na koło. Ściany tych budowli wznoszono zwykle

z drewnianych bali z zastosowaniem tych samych konstrukcji, co w budynkach mieszkalnych lub gospodarskich, tj. zrębowej, sumikowo-łątkowej, od drugiej połowy XIX wieku słupowo-ryglowej, szalowanej deskami, a w późniejszym okresie z użyciem cegły czerwonej, czyli palonej. Najbardziej charakterystycznym, zewnętrznym elementem młyna było koło wodne. Wprawiane było w ruch przez silny prąd rzeczny, który uderzając od spodu, obracał je w kierunku przeciwnym biegowi rzeki (koło podsiębierne) lub poruszane przez wodę spadającą z góry, co powodowało, że obrót koła zgodny był z kierunkiem biegu rzeki (koło nasiębierne). Przy małych ciekach wodnych konieczne było zbudowanie zbiornika napływowego z urządzeniami spiętrzającymi wodę: groblą, jazem i stawidłem. Ruch koła wodnego przenoszony był przez układ

kół zębatach na kamienie młyńskie, a także inne mechanizmy czyszczące ziarno, odsiewające i sortujące mąkę. W początku XX wieku zaczęto stosować turbinę wodną systemu Francisa, która posiadała znacznie większą siłę niż koło chociaż wykorzystywała tę samą ilość wody.

Wiatraki, czyli młyny do poruszania których wykorzystywano siłę wiatru, znane są od wielu stuleci. Pierwsza informacja o tych budowlach na kontynencie europejskim pojawia się w 833 roku. W Polsce wzmianka o takich urządzeniach pochodzi z początku XIII wieku z terenu Śląska.

O wiatrakach na Kujawach mówi praca Z. Balińskiego „Starożytna Polska” z pierwszej ćwierci XIV wieku. W XVI stuleciu młyny wietrzne były tu powszechnie znane. Potwierdzają to zapisy w inwentarzach dóbr biskupstwa włocławskiego. W XVIII wieku wiatraki znacznie przewyższają liczbę młynów poruszanych przez wodę. Sprzyja temu przede wszystkim morfologia terenu – duże płaskie przestrzenie i brak lasów. Po zniesieniu pańszczyzny pojawiają się na wsiach pierwsze wiatraki, których właścicielami byli chłopci. Przełom XIX i XX wieku przynosi stopniowy zanik młynów poruszanych siłą wiatru.

Wpływ na ten stan rzeczy miało przede wszystkim powstawanie dużych, nowoczesnie wyposażonych, a więc konkurencyjnych obiektów w miastach i miasteczkach.

Wiatraki Kujaw wschodnich i ziemi dobrzyńskiej reprezentują dwa (z trzech istniejących) rozwiązania konstrukcyjne. Są to: *koźlaki* i *paltraki*. Najbardziej rozpowszechnioną formą na naszym terenie były wiatraki słupowe – popularnie zwane *koźlakami*. Ich specyficzną cechą była nieruchoma część – *koziół*, na którym spoczywała i wokół którego obracała się cała budowla. *Koziół* składał się ze skrzyżowanych pod kątem prostym podwalin, w których osadzony był masywny, pionowy słup – *sztember* podparty ukośnymi zastrzałami, powyżej którego umieszczone było *siodło*, czyli powierzchnia ślizgowa (smarowana zazwyczaj łojem zwierzęcym). Na *siodle* spoczywały dwie poziome belki, pojazdy, pomiędzy którymi osadzony był *dyszel* drąg sterowy do ustawiania budowli pod wiatr. U góry pionowy, potężny słup – *sztember*, połączony był za pomocą czopa z poziomą belką, zwaną *mącznicą*, na końcach której leżały rygle mączne, podtrzymujące całą obracającą się konstrukcję. Ściany składały się z czterech bali powiązanych w narożach poziomymi ryglami i ukośnymi zastrzałami. Całość objano deskami na styk, a łączenie zabezpieczano listwami. Wysokość tego typu wiatraków wahała się od 8 do 12 metrów. Budynek posiadał dach dwuspadowy z naczółkiem od strony skrzydeł, pokryty zazwyczaj gontem.

Wiatrak rozpoczynał pracę, gdy młynarz ustawił go skrzydłami w kierunku wiatru. Wiejący z prędkością co najmniej 4 m na sekundę wiatr wprawiał w ruch

Wiatrak koźlak z Zadusznik w KDPE w Kłóbce, fot. J. Sierackiewicz

skrzydła powodując jednocześnie obrót wału oraz osadzonych na nim kół *palcznych*. Zazębiały się one z tzw. *cywią (cewiem)* osadzoną na pionowym wale *sochowym*, który poruszał górny kamień młyński. Powierzchnię skrzydeł w zależności od siły wiejącego wiatru zwiększano lub zmniejszano za pomocą zapierzenia, to znaczy – ujmując lub dodając darte deseczki zwane piórami.

Młodszą odmianą wiatraka był *paltrak*, który pojawił się w naszym regionie pod koniec pierwszej ćwierci XIX wieku. Wyglądem zewnętrznym, jak i rozwiązaniem urządzeń produkcyjnych przypominał *koźlak*. Zasadnicza różnica polega na budowie części nieruchomej. W *paltraku* drewniana, słupowo-ryglowa konstrukcja ścian spoczywa na metalowych rolkach, które z kolei toczą się po kulistej szynie zamocowanej na betonowej podstawie. W ten sposób, cała bryła budynku, podobnie jak u *koźlaka*, może być ustawiona w kierunku wiatru.

Istotnym elementem wyposażenia budynków młyńskich były ułożone w ciąg produkcyjny urządzenia służące do obróbki ziarna. Proces technologiczny podzielić można na kilka etapów w tym czyszczenie, mielenie czy odsiewanie. Oczyszczone w specjalnych młynkach ziarno ścierane było na kamieniach młyńskich – złożonych z górnego *bieguna* i dolnego, nieruchomego *leżaka*. Usprawnieniem, jeśli chodzi o przemiał było rozpowszechnienie się w XX wieku żelaznych walców mielących. Roztarte ziarno – mlewo poddawano następnie procesowi odsiewania. Z początku wykonywano to w tzw. rękawach, czyli pytlach. W pierwszej połowie XX wieku pojawiły się odsiewacze cylindryczne (*graniaste*) wyposa-

Wiatrak paltrak, Pomiany, fot. J. Sierackiewicz

żone w gazę lub siatkę o oczkach różnej gęstości, co pozwoliło na odsiewanie a zarazem segregowanie mąki na różne gatunki. W młynach zarówno wodnych jak i wietrznych na wyposażeniu było szereg dodatkowych narzędzi i przedmiotów niezbędnych do obsługi produkcji w tym różnego rodzaju oskardy do nakuwania i kliny do podnoszenia kamieni młyńskich, także szczotki do ich czyszczenia, wózki do przewożenia worków, wagi, sita, szufle do zboża i szufelki do mąki.

Młynarstwo wiejskie już w XIX wieku przeżywa pierwsze objawy kryzysu, który pogłębia się w późniejszych latach przede wszystkim w związku z powstawaniem, jak już wspomniano, wielkich, nowoczesnych młynów

miejskich: parowych lub motorowych, które mogły produkować bez przerwy przez cały rok. Stały się one konkurencją w pierwszej kolejności dla dużo mniej wydajnych wiatraków, których praca na dodatek zależała od kaprysów pogody i zdarzało się, że pracowały jedynie przez około 260 dni w ciągu roku. Do upadku młynów wodnych przyczyniła się również źle prowadzona melioracja rzek i cieków wodnych. Zniszczenia tych interesujących budowli przemysłu wiejskiego dopełniła polityka państwa prowadzona po drugiej wojnie światowej (szczególnie w latach 50. XX wieku) mocno niesprzyjająca prywatnym zakładom produkcyjnym.

Elżbieta Kraszevska-Sikorska

Zima, zima, zima... pada, pada śnieg

Minęła już piękna złota jesień. Do marca królować będzie ZIMA. W przyrodzie jest to czas spoczynku aż do przedwiośnia. Zwierzęta mają kilka sposobów na przetrwanie zimy. Ssaki, np. niedźwiedź, borsuk czy nietoperze zapadają w sen zimowy. Żaby i ropuchy zapadają w stan odrętwienia zimowego – obniżają temperaturę swoich ciał i spowalniają procesy metaboliczne. Ptaki wylatują na południe Europy lub do Afryki. Nie spotkamy zimą w Polsce bocianów, kosów czy jaskółek. Zostają z Nami wróble, mazurek, kawki i oczywiście sikorki. Pamiętajcie o ich dokarmianiu. Przylecą jednak do nas sąsiedzi z północy – jemioluski, które zimą znajdują w lasach owoce jemioli i jarzębiny. Zwierzęta, które pozostają aktywne zimą zmieniają swoje futerko na cieplejsze i jaśniejsze, dzięki czemu łatwiej im schować się przed drapieżnikami.

Na drzewach nie ma już liści, nawet modrzew zgubił swoje igły. Widać wyraźne pąki, z których wiosną rozwiną się liście i kwiaty.

Mam dla Was jesienne zadanie – wykreślanekę. W diagramie ukryte jest 14 nazw grzybów. Spróbujcie je odnaleźć i wykreślić. Nazwy są wpisane poziomo i pionowo. Litery, które zostaną po skreśleniu wszystkich nazw utworzą rozwiązanie – nazwę ptaka spędzającego zimę w Polsce.

Powodzenia

P	I	E	C	Z	A	R	K	A
U	W	A	K	W	Ó	M	I	Z
R	O	M	O	H	C	U	M	D
C	R	L	K	K	Ó	K	B	Y
H	A	E	A	O	A	A	B	R
A	K	C	S	Ż	L	L	O	S
W	Ń	Z	Ę	L	F	Ś	R	M
I	E	A	Z	A	U	A	O	A
C	I	J	R	R	R	M	W	R
A	P	E	T	Z	T	L	I	D
B	O	C	Z	N	I	A	K	Z

**Boczniak, Borowik, Koźlarz, Maślak
Mleczaj, Muchomor, Opieńka
Pieczarka, Purchawica, Rydz, Smardz
Trufła, Trzęsak, Zimówka**

UWAGA KONKURS

**Zapraszamy Was do udziału w konkursie „Zimowe rymowanki”.
Przesyłajcie do nas krótkie wierszyki o zimie. Najciekawsze z nich
nagrodzimy i wydrukujemy w kolejnym numerze Ekowieści.**

Tekst i foto: Joanna Michalak

